

Amadeu Hurtado, al seu despatx de Barcelona, els anys 30. Primer consell de la Generalitat presidit per Lluís Companys, el 4 de gener del 1934. D'esquerra a dreta, Joan Comorera, Martí Barrera, Joan Lluhí i Vallescà, Companys, Ventura Gassol, Joan Selves, Josep Dencàs i Martí Esteve.

El dia que Companys es va fer catalanista radical

Companys va fer-se independentista en accedir a la Generalitat, mesos abans de proclamar l'estat català, el 6 d'octubre del 34. Ho constata el dietari inèdit d'Amadeu Hurtado, que Quaderns Crema publica aquesta setmana. El juny del 34, quan feia sis mesos que presidia la Generalitat, es mostra disposat a defensar-la amb les armes perquè Madrid vol retallar una llei catalana.

El procés que va portar el president Companys a proclamar, el 6 d'octubre del 1934, l'Estat Català dins la República Federal Espanyola, i trencar així l'ordre constitucional, ha estat, per a molts historiadors i analistes, un misteri. Lluís Companys no provenia d'Estat Català, un dels partits integrats a Esquerra Republicana i representat al govern català, ni s'havia significat mai com a independentista. És coneguda la

frase que va pronunciar un cop feta la proclamació: "Ara no direu que no sóc catalanista!"

D'una altra banda —segon misteri— com va arribar a pensar que la Generalitat tindria prou força, i prou suport popular, per a fer front a la previsible reacció contundent del govern de la República, és a dir, de les forces d'ordre públic i, si calia, de l'exèrcit espanyol, com va caldre?

La resposta a aquests dos misteris es trobava en un dietari escrit entre el maig i el setembre del 1934 que ara finalment veu la llum, el que va escriure l'advocat, polític i editor de premsa, Amadeu Hurtado (Vilanova i la Geltrú, 1875 - Barcelona, 1950), diputat a Corts per Esquerra Republicana i membre d'Acció Catalana Republicana, el partit dels intel·lectuals catalans.

Amadeu Hurtado el va escriure mentre defensava la llei de contractes de conreu, aprovada pel Parlament de Catalunya, davant el Tribunal de Garanties Constitucionals. Durant aquest temps, es va entrevistar diverses vegades a Barcelona amb Lluís Companys, i, a Madrid, amb Nieto Alcalà-Zamora, president de la República Espanyola, i amb el valencià del Partit Radical Ricard Samper, president del govern, a més de molts alts càrrecs i funcionaris de les administracions catalana i espanyola.

Poques persones podien conèixer com ell què es coïa als fogons de la política catalana i espanyola, en uns moments de tensió extrema entre les esquerres, que es consideraven els únics republicans autèntics, i les dretes, que havien guanyat les eleccions espanyoles del novembre, tensió que desembocà en el 6 d'Octubre. En un moment que Catalunya es considerava el baluard de la República, com escrigué Hurtado mateix.

Pere Coromines, Jaume Carner, Francesc Macià, Serra i Moret, Ventura Gassol, Lluís Companys i Amadeu Hurtado, l'any 1932 o 33. Amadeu Hurtado, a Perpinyà, el 42 o 43. Hurtado diposita el seu vot a les primeres eleccions al Parlament de Catalunya, el 22 de novembre del 1932.

I gràcies a aquests contactes directes, Hurtado va descobrir, amb uns mesos d'antelació, allò que tothom descobrí el 6 d'octubre: que el president Companys ja s'havia encomanat de la febre independentista i revolucionària d'Estat Català.

Quaderns Crema és l'editorial que farà conèixer el text, amb el títol *Abans del sis d'octubre. Un dietari*.

Els hereus d'Amadeu Hurtado van negar-se a publicar el dietari durant el franquisme per no donar més carn als enemics de Catalunya i del catalanisme. El memorialista es mostra molt dur amb els catalanistes radicals, amb els extremistes d'Esquerra Republicana i, en concret, amb Estat Català, que qua-

lífica de partit nazi. A més, els hereus ja havien pogut editar a casa nostra, a mitjan anys 60, una versió d'Hurtado sobre aquells fets, si bé era més suau: la que va incloure a les seves memòries, *Quaranta anys d'advocat*, escrites a l'exili.

Precisament, quan a Amadeu Hurtado, en redactar les memòries, li toca d'explicar l'acció portada a terme mentre defensava la llei de contractes de conreu, escriu: "No tinc a mà unes notes diàries que vaig prendre aleshores per enregistrar totes les incidències d'aquell període interessant de la nostra vida pública, i m'he de refiar ara de la memòria en resumir, prescindint de detalls, una situació que podia ésser

per a mi de molta responsabilitat si em sortia esguerrada."

Els detalls, que a l'exili no va poder utilitzar perquè s'havien quedat a Barcelona, són el que apareixen al dietari de Quaderns Crema. I aquests detalls expliquen, de forma satisfactòria, que el 6 d'Octubre va ser una conseqüència d'un clima preexistent.

Amadeu Hurtado va poder constatar que el govern de la República, malgrat allò que pogués semblar a Companys i als catalanistes extremistes, tenia tot l'interès del món a resoldre el plet amb la Generalitat originat per la llei de contractes. El govern radical de Samper, opina Hurtado, sí, s'havia equivocat en denunciar la llei al Tribu-

nal de Garanties Constitucionals, però després va buscar un pacte satisfactori, una fórmula que mantingués pràcticament igual la llei, un cop suprimits els tecnicismes que el tribunal va considerar inconstitucionals.

Però Companys no consentia modificar ni una coma del text de la llei encara que algun dels seus preceptes es pogués considerar anticonstitucional, i “estava disposat –escriu Hurtado a les memòries– a arribar a les últimes conseqüències sense retrocedir davant dels més greus perills personals”.

Quines eren aquestes últimes conseqüències, els detalls d'aquestes conseqüències? El dietari les reporta.

Hurtado hi reproduïx les converses tingudes amb Companys. En una, el president, en comptes de comentar la qüestió, de cop i volta arrenca a parlar amb gran vehemència, a l'estil de reunió pública, sobre l'emoció revolucionària i la defensa de la dignitat de Catalunya que exigeix els màxims sacrificis. Hurtado insisteix en la vida del pacte, i Companys replica: “Res. Estic disposat a tot. Los rebré a tiros si convé.”

Som el 8 de juny, quatre mesos abans del 6 d'octubre.

Companys pensa que, a més, té el poble al seu costat: “Tinc la seguretat que el poble es pot abrandar com mai. Ha arribat l'hora de donar la batalla i de fer la revolució. És possible que Catalunya perdi i que alguns de nosaltres hi deixem la vida; però perdent, Catalunya hi guanya perquè necessita els seus màrtirs que demà li asseguraran la victòria definitiva.”

Pensava que la victòria seria possible i això ho va pensar també el 6 d'octubre.

A Hurtado li ve de nou “aquest catalanisme heroic de Companys, en ple futur nacionalista”. Per què? “Perquè encara recordo aquella entrevista del Govern Civil que fa pocs dies vaig explicar a Azaña en la qual Companys [havia estat governador civil de Barcelona quan Macià presidia la Generalitat], amb la mateixa vehemència d'ara, em deia que ell havia fet la revolució per la República i no se la deixaria prendre pels que volien aprofitar-la en nom de Catalunya.”

Li ve de nou, però hi troba una explicació: “Era –escriu– una nova compro-

vació d'un fet que he remarcat moltes vegades, o sigui, que Catalunya no ha produït, ni per ara pot produir, cap altre tipus de polític que l'agitador, propens a la protesta com el mateix poble i destre a aprofitar qualsevol motiu d'ordre sentimental per a fer por a l'adversari mentre duri la foguerada.”

L'home d'Hurtado al govern era el seu amic Martí Esteve, conseller de Finances. L'endemà de l'entrevista, Esteve li diu, sobre Companys: “El cas és que està molt excitat. Es mostra molt sincerament disposat a tot i a jugar-se la vida per Catalunya. No s'amaga de dir-ho a tothom. Crec que desitja realment trobar-se en el perill d'enfrontar-se amb la mort. Està transfigurat, amb el convenciment que Catalunya necessita per a la seva emancipació un cop de força que produeixi víctimes. Diríeu que somia deixar a la història el nom gloriós d'un màrtir.”

Aquell mateix mes de juny, tots els partits representats a la Generalitat creen les seves milícies i s'armen. “Es fan preparatius de guerra”, constata Hurta-

do, i fins i tot Martí Esteve “ha revistat unes Companyies del nostre partit”.

La Generalitat es creu que ha de defensar la República, que això no ho faran les dretes. “Plouen a diari a la Generalitat –escriu Hurtado– telegrams i comunicacions amb oferiments de tots els republicans d'Espanya, i com va dir fa uns dies Martí Esteve, s'està convertint Barcelona en la capital de la República.”

El clima de guerra es refreda un xic a mitjan juliol, però el conseller Dencàs proposa de crear una milícia de 6.000 homes armats. Per a Hurtado, es tracta de constituir, “encara que sigui una paròdia, el nazisme català, que va preparant-se de temps.”

Amadeu Hurtado dóna per acabat el dietari el 15 de setembre, en considerar clos el plet de la llei de censors. Desconeixia que havia descrit els antecedents d'un fet d'extraordinària transcendència política, que s'havia de produir només 21 dies més tard.

Lluís Bonada

19a. MIM

19a. MOSTRA INTERNACIONAL DE MIM

Sueca, de 17 al 21 de setembre

www.mimsueca.com

Teatres de la Generalitat Valenciana

Ajuntament de Sueca Regidoria de Cultura

Bancalínia el compromís social

Servidutada Bancalínia 96 399 88 77 www.servidutada.es